

PELS RIJCKEN

Notitie

van 5.1.2e
datum 12 – 11 – 2020

1 Inleiding

1.1 In deze notitie zal ik uiteenzetten welke preventieve maatregelen de *World Health Organization* (WHO) adviseert voor scholen ten tijde van de coronapandemie, waarbij de focus zal liggen op de adviezen omtrent het al dan niet sluiten van scholen, het houden van afstand en het dragen van mondkapjes. Aansluitend zal ik kort ingaan op de huidige maatregelen in een aantal Europese landen.

1.2 De inhoud van de notitie is als volgt:

- Par. 2 – Wetenschappelijke fundering van de WHO-adviezen
- Par. 3 – Kern van de WHO-adviezen
- Par. 4 – Het sluiten van scholen
- Par. 5 – Het houden van afstand
- Par. 6 – Het dragen van mondkapjes
- Par. 7 – Veranderde adviezen sinds mei 2020
- Par. 8 – Huidige beleid in andere landen
 - o Par. 8.1 – Inleiding
 - o Par. 8.2 – België
 - o Par. 8.3 – Duitsland
 - o Par. 8.4 – Frankrijk
 - o Par. 8.5 – Het Verenigd Koninkrijk
 - o Par. 8.6 – Italië

2 Wetenschappelijke fundering van de WHO-adviezen

2.1 Gezien de bestaande onzekerheid omtrent de epidemiologie van COVID-19, in het bijzonder bij kinderen en jongeren, is het van belang kort in te gaan op de wetenschappelijke inzichten waarop de WHO haar adviezen baseert, alvorens in te gaan op de inhoud van die adviezen. Deze wetenschappelijke fundering is te vinden in de daaraan gewijde sectie "*Research on COVID-19 in children and in schools*".¹

¹ [World Health Organization](#), 'Considerations for school-related public health measures in the context of COVID-19', 14 september 2020, p. 8.

- 2.2 De WHO neemt tot uitgangspunt dat COVID-19 bij kinderen en jongeren een andere prevalentie en beloop heeft dan bij volwassenen. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat ca. 8,5 procent van de geconstateerde coronabesmettingen kinderen en jongeren tot 18 jaar betreft. Daarnaast blijkt dat kinderen en jongeren vaak milde symptomen hebben, dat ernstige ziekteverschijnselen bij hen zelden voorkomen en dat er bij kinderen en jongeren tot 18 jaar relatief weinig sterfgevallen zijn in vergelijking met andere leeftijdsgroepen. Wel geldt voor kinderen – net als voor volwassenen – dat een bestaande medische aandoening het risico op een ernstig ziektebeloop vergroot.
- 2.3 Over de rol die kinderen en jongeren spelen in de verspreiding van COVID-19 bestaat nog onduidelijkheid. Kinderen lijken minder vatbaar voor besmetting en minder besmettelijk te zijn in vergelijking met volwassenen, maar de besmetting en besmettelijkheid neemt toe naarmate de kinderen ouder worden. Voor adolescenten geldt dat de epidemiologie van het virus vergelijkbaar is met die van jongvolwassenen.
- 2.4 Omdat de meeste scholen werden gesloten tijdens de eerste golf is er maar weinig bekend over de verspreiding van het virus binnen scholen. Onderzoekresultaten suggereren echter dat de verspreiding van het virus op scholen vaak begon bij geïnfecteerde volwassenen, dat de overdracht van medewerkers onderling vaker voorkwam dan van medewerkers naar leerlingen en dat de overdracht van leerlingen onderling zelden voorkwam.
- 2.5 Tot nog toe is niet aangetoond dat scholen een grote rol spelen in de verspreiding van het virus, mits er preventieve maatregelen worden genomen. Het risico op uitbraken van het virus in settings waar jonge mensen samenkomen, wordt grotendeels bepaald door het verspreidingsniveau in de betreffende gemeenschap en door setting-gerelateerde risicofactoren, zoals de *“Three Cs”*: *“1) Closed spaces with poor ventilation; 2) crowded spaces with many people; and 3) close contact, such as from intimate conversations, loud cheering, singing, or exercise within a short distance from other persons.”*²
- 2.6 Dat gezegd hebbende, benadrukt de WHO wel dat de langetermijneffecten van het open houden van scholen op de verspreiding van het coronavirus nog niet bekend zijn. Derhalve onderstreept de WHO de noodzaak van een strikte implementatie van preventieve maatregelen op scholen.

3 Kern van de WHO-adviezen

- 3.1 De WHO adviseert een *“risk-based approach”* op scholen te hanteren, waarbij een *“comprehensive, multi-layered”* systeem van maatregelen wordt toegepast.³ Het *multi-layered* systeem van maatregelen houdt in dat er maatregelen worden genomen op

² [World Health Organization](#), ‘Considerations for school-related public health measures in the context of COVID-19’, 14 september 2020; [Oshitani, H e.a.](#), ‘Cluster-based approach to Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) response in Japan-February-April 2020’, *Jpn. J. Infect. Dis.* 2020.

³ [World Health Organization](#), ‘Considerations for school-related public health measures

“community level”, “school level” en “classroom level”, met aanvullende maatregelen voor individuen die een verhoogd risico lopen.⁴ De *risk-based approach* houdt in dat deze maatregelen worden afgestemd op de verspreiding van het virus op lokaal niveau.⁵ Hierbij onderscheidt de WHO vier risiconiveaus:

1. *No cases*: er zijn, ondanks dat er wordt gemonitord, geen coronabesmettingen geconstateerd in de regio;
2. *Sporadic transmission*: er zijn één of meer besmettingen in de regio geconstateerd;
3. *Cluster transmission*: er zijn clusters van besmettingen geconstateerd;
4. *Community transmission*: er zijn grotere uitbraken van het coronavirus in de regio.⁶
- 5.

Overigens heeft de WHO in een latere richtlijn het hoogste risiconiveau, *community transmission*, opgedeeld in vier sub-niveaus. Deze precisering heeft echter geen substantiële verandering teweeg gebracht in de geldende adviezen voor scholen.⁷

- 3.2 In het vervolg van deze notitie wordt nader ingegaan op de geadviseerde maatregelen binnen scholen en klaslokalen, waar relevant toegespitst op de verschillende risiconiveaus. Hoewel de WHO een breed scala aan maatregelen adviseert, zal in par. 4 t/m 6 specifiek worden ingegaan op de adviezen omtrent het sluiten van scholen, het houden van afstand en het dragen van mondkapjes.

4 Het sluiten van scholen

- 4.1 De WHO benadrukt dat het sluiten van scholen een zeer negatieve impact heeft op de gezondheid, educatie en ontwikkeling van kinderen. Derhalve dient alleen te worden overgegaan tot het sluiten van scholen indien er geen alternatieve maatregelen mogelijk zijn.⁸ Indien er sprake is van risiconiveau 1 (*no cases*) of 2 (*sporadic transmission*) adviseert de WHO scholen open te laten. Indien sprake is van niveau 3 (*cluster transmission*) of 4 (*community transmission*) dienen scholen open te blijven zolang dit in de regionale omstandigheden mogelijk is, maar kan worden besloten scholen te sluiten.⁹ Het besluit om scholen te sluiten moet aldus de WHO worden genomen op lokaal niveau, op basis van lokale verspreidingscijfers en een lokale risico-inschatting.¹⁰

in the context of COVID-19’, 14 september 2020, p.1

⁴ [World Health Organization](#), ‘Considerations for school-related public health measures in the context of COVID-19’, 14 september 2020, p. 3.

⁵ *ibid*, p.1.

⁶ *ibid*, p.2.

⁷ *ibid*, p.2.

⁸ *ibid*, p. 1-2.

⁹ [World Health Organization](#), ‘Considerations for school-related public health measures in the context of COVID-19’, 14 september 2020, p. 1-2; [World Health Organization](#), ‘Considerations for implementing and adjusting public health and social measures in the context of COVID-19’ 4 november 2020, p. 5.

¹⁰ [World Health Organization](#), ‘Considerations for school-related public health measures

5 Het houden van afstand

- 5.1 De WHO adviseert onderling afstand te houden, indien dit passend en haalbaar is.¹¹ Hierbij maakt de WHO onderscheid tussen maatregelen om afstand tussen individuen te waarborgen en maatregelen om afstand tussen groepen te waarborgen.
- 5.2 Op individueel niveau adviseert de WHO zowel medewerkers als leerlingen (van alle leeftijdscategorieën) buiten klaslokalen 1 meter afstand tot elkaar te laten houden, indien mogelijk.

Binnen klaslokalen maakt de WHO onderscheid tussen de verschillende risiconiveaus. Bij niveau 4 geldt voor iedereen het advies om ook binnen klaslokalen 1 meter afstand te houden. Bij niveau 3 adviseert de WHO binnen klaslokalen 1 meter afstand te houden tussen leerlingen en medewerkers. Indien dit niet mogelijk is, adviseert de WHO de medewerkers mondkapjes te laten dragen. Voor leerlingen onderling geldt bij niveau 3 dat het belang van het houden van afstand dient te worden afgewogen tegen het belang van interactie voor de sociale en emotionele ontwikkeling en de mentale gezondheid van de leerlingen.¹² Bij risiconiveau 1 en 2 adviseert de WHO eveneens 1 meter afstand te waarborgen tussen de leerlingen en medewerkers en, indien mogelijk, tussen leerlingen van boven de 12 jaar. Leerlingen onder de 12 jaar hoeven bij die risiconiveaus onderling geen afstand te houden.¹³

- 5.3 Op groepsniveau adviseert de WHO interactie tussen klassen en leeftijdsgroepen zoveel mogelijk te beperken. Scholen die beperkte ruimte of middelen hebben, kunnen overwegen het begin en einde van lessen te spreiden. Daarnaast geldt het advies om pauzes te spreiden. Middelbare scholen kunnen roosters aanpassen, zodat sommige leerlingen en docenten 's ochtends, sommigen 's middags en sommigen 's avonds op school zijn. Bovendien adviseert de WHO "crowd control" bij het brengen en halen van kinderen, o.a. door het aangeven van looproutes en het opleggen van beperkingen aan ouders en verzorgers op het schoolterrein. Tot slot adviseert de WHO bewustwording te creëren onder leerlingen, zodat zij zoveel mogelijk afstand houden.¹⁴

6 Het dragen van mondkapjes

- 6.1 Als gezegd adviseert de WHO het dragen van mondkapjes door medewerkers, indien het houden van afstand tot leerlingen niet mogelijk is. Het dragen van mondkapjes door leerlingen is volgens de WHO enkel noodzakelijk indien er sprake is van risiconiveau 4 (*community transmission*). Hierbij behoort onderscheid te worden gemaakt tussen verschillende leeftijdscategorieën:

in the context of COVID-19', 14 september 2020, p. 1-2.

¹¹ *ibid*, p. 3-4.

¹² *ibid*, p. 4.

¹³ *ibid*, p. 4.

¹⁴ *ibid*, p. 4.

- Van kinderen t/m 5 jaar dient niet te worden verwacht dat ze een mondkapje dragen;
- Voor kinderen van 6 t/m 11 jaar moet een *risk-based approach* worden gehanteerd, waarbij o.a. de verspreidingscijfers in de regio, de besmettingskansen van de specifieke leeftijdsgroep, de sociale en culturele omstandigheden, het vermogen van het kind om het mondkapje correct te gebruiken en de impact van het mondkapje op het leerproces en de psychosociale ontwikkeling van het kind dienen te worden afgewogen;
- Voor kinderen en adolescenten vanaf 12 jaar dienen de landelijke richtlijnen voor volwassenen te gelden.¹⁵

7 Veranderde adviezen sinds mei 2020

- 7.1 De huidige WHO-adviezen voor scholen vervangen adviezen uit mei 2020.¹⁶ Beide adviezen bevatten in grote lijnen dezelfde maatregelen. Dat gezegd hebbende, zijn de huidige adviezen wel aanzienlijk genuanceerder en gedetailleerder. Waar de voorgaande adviezen vrij algemene maatregelen bevatten, voorzien de huidige, als gezegd, in een *risk-based approach* op basis van lokale omstandigheden, met een *multi-layered* systeem van maatregelen, die worden afgestemd op de leeftijd van de leerlingen.¹⁷ Een sprekend voorbeeld hiervan is het feit dat in mei 2020 door de WHO werd geadviseerd om een onderlinge afstand van 1 meter te waarborgen, ongeacht leeftijd,¹⁸ terwijl de WHO inmiddels leeftijdsgebonden adviezen geeft (zie par. 5.2).
- 7.2 Opvallend is tevens dat de WHO de huidige adviezen weliswaar op een uitgebreidere wetenschappelijke fundering baseert, maar dat de wetenschappelijke uitgangspunten in grote lijnen hetzelfde zijn als in mei.¹⁹ Deze uitgangspunten lijken derhalve niet substantieel te zijn veranderd door de toegenomen kennis over de epidemiologie van COVID-19 bij kinderen en jongeren.

8 Huidige beleid in andere landen

- 8.1 Een blik op omringende Europese landen laat de nodige variatie zien in het coronabeleid op scholen. In deze paragraaf wordt beknopt ingegaan op het huidige beleid in België, Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Italië. Wederom wordt

¹⁵ [World Health Organization](#), 'Considerations for school-related public health measures in the context of COVID-19', 14 september 2020, p. 4.

¹⁶ [World Health Organization](#), 'Considerations for school-related public health measures in the context of COVID-19', 10 mei 2020.

¹⁷ [World Health Organization](#), 'Considerations for school-related public health measures in the context of COVID-19', 14 september 2020, p. 1.

¹⁸ [World Health Organization](#), 'Considerations for school-related public health measures in the context of COVID-19', 10 mei 2020, p. 4.

¹⁹ Vgl. [World Health Organization \(2020\)](#), 'Considerations for school-related public health measures in the context of COVID-19', 10 mei 2020, p. 1; [World Health Organization \(2020\)](#), 'Considerations for school-related public health measures in the context of COVID-19', 14 september 2020, p. 8.

specifiek ingegaan op het sluiten van scholen, het houden van afstand en het dragen van mondkapjes.

- 8.2 In België is de herfstvakantie tot 16 november 2020 verlengd.²⁰ Scholen zijn derhalve momenteel gesloten. Na 16 november zullen het basisonderwijs en de eerste graad van het voortgezet onderwijs (het 1ste en 2^e jaar) volledig worden hervat. Vanaf de tweede graad van het voortgezet onderwijs zal het onderwijs voor maximaal 50 procent in levenden lijve worden gegeven; de rest van het onderwijs vindt digitaal plaats.²¹ Voor het contactonderwijs geldt dat medewerkers en leerlingen van het voortgezet onderwijs onderling afstand dienen te houden. Voor leerlingen van het basisonderwijs is dit niet verplicht. Daarnaast geldt dat het dragen van een mondkapje in het basisonderwijs enkel verplicht is voor medewerkers indien er geen afstand kan worden gehouden. Op het voortgezet onderwijs is het dragen van een mondkapje binnen verplicht voor zowel medewerkers als leerlingen; buiten is een mondkapje op het voortgezet onderwijs verplicht als er geen afstand kan worden gehouden.²²
- 8.3 In Duitsland wordt er onderling zoveel mogelijk anderhalve meter afstand gehouden, zowel in de klas als op de rest van het schoolterrein. Daarnaast wordt het dragen van een mondkapje sterk aangeraden op plaatsen waar het houden van afstand moeilijk is. In sommige deelstaten is het dragen van een mondkapje zowel in de klas als op het schoolterrein verplicht.²³
- 8.4 In Frankrijk is het dragen van een mondkapje verplicht voor volwassenen en leerlingen vanaf 6 jaar. Bovendien dient er binnen scholen onderling minstens 1 meter afstand te worden gehouden, indien mogelijk. Buiten is het houden van afstand niet vereist voor leerlingen uit dezelfde klas.²⁴
- 8.5 In het Verenigd Koninkrijk wordt op scholen, indien mogelijk, afstand gehouden, waarbij specifiek van medewerkers wordt verwacht dat ze zoveel mogelijk afstand houden van leerlingen en van elkaar. Daarnaast worden groepen leerlingen zoveel mogelijk gescheiden gehouden. Het dragen van mondkapjes mag door scholen worden vereist voor leerlingen vanaf 7 jaar, met name als er geen afstand gehouden kan worden. Het is echter niet landelijk verplicht, tenzij er sprake is van hoog of zeer hoog "Local Covid Alert": in die omstandigheid is het dragen van mondkapjes voor

²⁰ [Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming](#), 'Update: herfstvakantie verlengd tot en met 15 november', 30 oktober 2020.

²¹ [Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming](#), 'Coronamaatregelen: veelgestelde vragen - scholen'.

²² *ibid.*

²³ [Bundesministerium für Gesundheit](#), 'Umgang mit dem neuen Schulalltag', 18 september 2020.

²⁴ [Ministère de l'Éducation Nationale, de la Jeunesse et des Sports](#), 'Protocole Sanitaire Année Scolaire 2020-2021: Guide relatif au fonctionnement des écoles et établissements scolaires dans le contexte COVID-19', november 2020; [Gouvernement](#), 'Restrictions and Requirements in Metropolitan France', 2 november 2020.

leerlingen vanaf 7 jaar verplicht wanneer ze zich buiten het lokaal begeven, indien er geen afstand gehouden kan worden.²⁵

- 8.6 In Italië wordt het voortgezet onderwijs sinds 6 november 2020 online gegeven. Het basisonderwijs wordt wel in levenden lijve gegeven. Hierbij geldt dat medewerkers en leerlingen vanaf 6 jaar een mondkapje dienen te dragen.²⁶

²⁵ [Department for Education](#), 'Guidance for full opening: schools', 5 november 2020.

²⁶ [Camera dei deputati](#), 'The measures taken following the Coronavirus Emergency (COVID-19) for the world of education (school, vocational education and training, universities, AFAM institutions)', 11 november 2020.